

บทที่ 4

ผลการทดลอง

การทดลองที่ 1 การเกิดโรคกรีนนิงในส้มพันธุ์ฟริมองท์ คลีโอพัตรา ทรอยเยอร์ และ ส้มเขียวหวาน

ผลการตรวจหาเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิงด้วยเทคนิค PCR ภายหลังจากปลูกเชื้อด้วยวิธีการติดตาบนต้นส้มฟิมองท์ คลีโอพัตรา ทรอยเยอร์ และ ส้มเขียวหวาน ในเรือนทดลองตั้งแต่เดือนตุลาคม 2547 ถึงเดือนกรกฎาคม 2548 รวม 9 เดือน พบว่ากรรมวิธีที่ใช้ในการติดตาไม่มีความแตกต่างกัน (ตารางที่ 2) แต่พบเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิงในส้มเขียวหวานมากที่สุด 35% รองลงมาคือส้มฟริมองท์ 20% คลีโอพัตรา 17.5% และทรอยเยอร์ 17.5% (ตารางที่ 3) ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(ตารางที่ 4) โดยตรวจพบเชื้อครั้งแรกในส้มเขียวหวานภายหลังจากติดตา 6 เดือน ในต้นที่ทำการติดตา 2 ตา/ต้น จำนวน 1 ต้น และในต้นที่ติดตา 3 ตา/ต้น จำนวน 2 ต้น (ภาพที่ 1) เมื่อเฉลี่ยตัวอย่างที่พบเชื้อสาเหตุโรคดังกล่าวจะคิดเป็น 7.3% ของตัวอย่างทั้งหมดของส้มเขียวหวานที่ใช้ในการทดลอง (40 ตัวอย่าง) แต่ไม่พบเชื้อสาเหตุในส้มฟริมองท์ คลีโอพัตรา และทรอยเยอร์(ภาพที่ 10)

ภายหลังจากปลูกเชื้อ 7½ เดือน จากผลการตรวจเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิงพบเชื้อในส้มฟริมองท์เพิ่มอีก 4 ต้น คลีโอพัตรา 2 ต้น ส้มทรอยเยอร์ 2 ต้น และส้มเขียวหวาน 5 ต้น (ภาพที่ 2,3, 4, 5 และ 11) และภายหลังจากปลูกเชื้อด้วยการติดตา 9 เดือน ส้มฟริมองท์พบเชื้อเพิ่มขึ้นอีก 5 ต้น ส้มคลีโอพัตราพบ 5 ต้น ส้มทรอยเยอร์ 5 ต้น และส้มเขียวหวาน 6 ต้น (ภาพที่ 6, 7, 8, 9 และ 12)

ตารางที่ 2 การเกิดโรคในแต่ละกรรมวิธีของการติดตามภายหลังการปลูกเชื้อ 9 เดือน

กรรมวิธี	การเกิดโรค
1 (ติด 1 ตา/ต้น)	2.25 ^{ns}
2 (ติด 2 ตา/ต้น)	3.25
3 (ติด 3 ตา/ต้น)	3.50
LSD _{0.05}	2.03
CV(%)	42.31

^{ns} ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่น 95% ภายในคลอสม์เดียวกัน

ตารางที่ 3 ผลการปลูกเชื้อแบคทีเรียสาเหตุโรคกรีนนิ่งหลังการปลูกเชื้อ 9 เดือน

กรรมวิธี	พรีมอท์	คลีโอพัตรา	ทรอยเซอร์	เจียวหวาน
1 (ติด 1 ตา/ต้น)	3	2	3	6
2 (ติด 2 ตา/ต้น)	3	3	2	5
3 (ติด 3 ตา/ต้น)	2	2	2	3
4 (ติด 0 ตา/ต้น)	0	0	0	0
รวม	8	7	7	14
การเป็นโรค(%)	20	17.5	17.5	35

ตารางที่ 4 การเกิดโรคในส้มแต่ละพันธุ์ภายหลังการปลูกเชื้อ 9 เดือน

พันธุ์	การเกิดโรค
พรีมอท์	2.67 a ¹
คลีโอพัตรา	2.33 a
ทรอยเซอร์	2.33 a
เจียวหวาน	4.67 b
LSD _{0.05}	1.72
CV(%)	30.43

¹ อักษรที่เหมือนกันตามคลอสม์ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ เปรียบเทียบ โดยวิธี least significant difference(LSD)

ภาพที่ 1 ผลการตรวจหาเชื้อแบคทีเรียสาเหตุโรคกรีนนิ่งในส้มเขียวหวานภายหลังจากการปลูกเชื้อ 6 เดือน ด้วยเทคนิค PCR และ gel electrophoresis บน 1% agarose gel

M = DNA marker

H = healthy plant

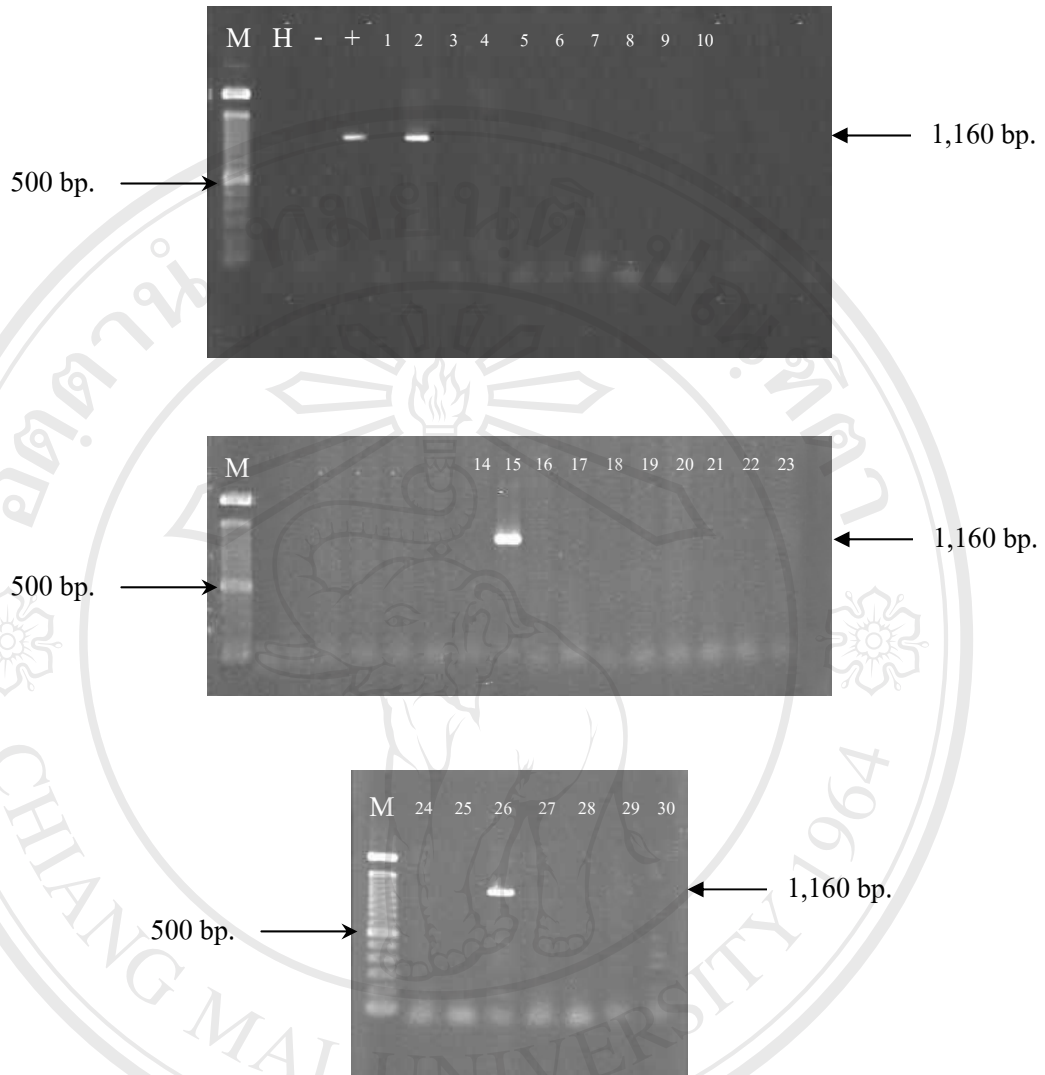
- = negative control

+ = 3 positive control

1-10 = ต้นที่ทำการติดตา 3 ตา/ต้น

11-20 = ต้นที่ทำการติดตา 2 ตา/ต้น

21-30 = ต้นที่ทำการติดตา 1 ตา/ต้น

ภาพที่ 2 ผลการตรวจหาเชื้อแบคทีเรียสาเหตุโรครินนิ่งในส้มฟริมองท์ภายหลังจากการปลูก

เชื้อ 7½ เดือน ด้วยเทคนิค PCR และ gel electrophoresis บน 1% agarose gel

M = DNA marker

H = healthy plant

- = negative control

+ = positive control

1-10 = ต้นที่ทำการติดตา 1 ตา/ต้น

14-23 = ต้นที่ทำการติดตา 2 ตา/ต้น

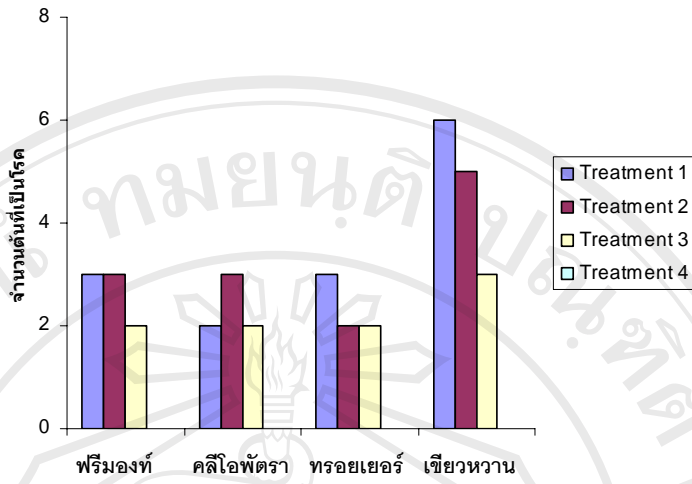
24-30 = ต้นที่ทำการติดตา 3 ตา/ต้น

จากการตรวจหาเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิ่งด้วยเทคนิค PCR ภายหลังจากปลูกเชื้อด้วยการติดตารวมระยะเวลา 9 เดือน พบว่าส้มฟริมองที่มีต้นที่พบเชื้อในกรรมวิธีที่ 1 ทั้งหมด 3 ต้น, กรรมวิธีที่ 2 พบ 3 ต้น และในกรรมวิธีที่ 3 พบ 2 ต้น และเมื่อเฉลี่ยต้นที่พบเชื้อคิดเป็น 20.0% ของต้นทั้งหมดของส้มฟริมองที่ใช้ในการทดลอง

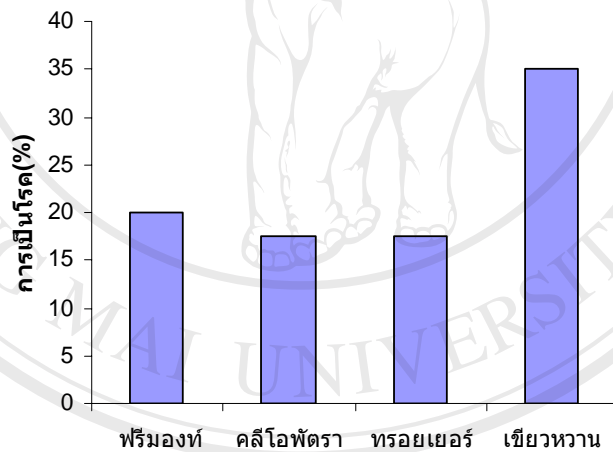
ส้มคลีโอพัตราพบต้นที่มีเชื้อในกรรมวิธีที่ 1 ทั้งหมด 2 ต้น, กรรมวิธีที่ 2 พบ 3 ต้น และในกรรมวิธีที่ 3 พบ 2 ต้น เมื่อเฉลี่ยต้นที่พบเชื้อสาเหตุโรคดังกล่าวจะเป็น 17.5% ของต้นทั้งหมดของส้มคลีโอพัตราที่ใช้ในการทดลอง

ส้มทรอยเยอร์พบเชื้อสาเหตุในกรรมวิธีที่ 1 ทั้งหมด 3 ต้น, กรรมวิธีที่ 2 พบ 2 ต้น และในกรรมวิธีที่ 3 พบ 2 ต้น และเมื่อเฉลี่ยต้นที่พบเชื้อสาเหตุโรคดังกล่าวจะเป็น 17.5% ของต้นทั้งหมดของส้มทรอยเยอร์ที่ใช้ในการทดลอง

ส้มเขียวหวานกิ่งตอนในกรรมวิธีที่ 1 พบต้นที่มีเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิ่งทั้งหมด 4 ต้น, กรรมวิธีที่ 2 พบ 5 ต้น และในกรรมวิธีที่ 3 พบ 5 และเมื่อเฉลี่ยต้นที่พบเชื้อสาเหตุโรคดังกล่าวจะเป็น 35.0% ของต้นทั้งหมดของส้มเขียวหวานกิ่งตอนที่ใช้ในการทดลอง และไม่ตรวจพบเชื้อสาเหตุโรคกรีนนิ่งในกรรมวิธีที่ 4 ของส้มทั้ง 4 พันธุ์ที่ใช้ในการทดลองในครั้งนี้(ภาพที่ 3 และ 4)

ภาพที่ 3 ผลรวมต้นที่เป็นโรครินนิ่งในแต่ละกรรมวิธีของสัมพันธุ์ต่างๆ ภายหลังกการปลูกเชื้อ 270 วัน

ภาพที่ 4 ผลรวมเปอร์เซ็นต์การเกิดโรครินนิ่งของสัมพันธุ์ต่างๆ ภายหลังกการปลูกเชื้อ 9 เดือน

ภายหลังการปลูกเชื้อแบคทีเรียสาเหตุโรครินนึ่ง 9 เดือน พบว่าขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของส้ม
พริมอင့်และส้มเขียวหวานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) ระหว่างต้นที่เป็น
โรคและต้นปกติ โดยต้นที่เป็นโรคมิขนาดพื้นที่ใบน้อยกว่าต้นปกติ แต่ส้มคลีโอพัตราและ
ทรอยเยอร์นั้นมีขนาดพื้นที่ใบของต้นที่เป็นโรคและต้นปกติไม่แตกต่างกัน

ส่วนค่าสีใบเฉลี่ยภายหลังการปลูกเชื้อ พบว่าส้มพริมอင့်และคลีโอพัตรา มีค่าสีใบ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) ระหว่างต้นที่เป็นโรคและต้นปกติ เมื่อนำค่าดังกล่าว
มาเทียบกับแผ่นสีมาตรฐานในภาคผนวก พบว่าต้นที่เป็นโรคจะมีสีใบที่เขียวอ่อนกว่าต้นปกติ แต่
ส้มทรอยเยอร์และส้มเขียวหวานนั้นมีค่าสีใบของต้นที่เป็นโรคและต้นปกติไม่แตกต่างกัน(ตาราง
ที่ 5)

ตารางที่ 5 ขนาดพื้นที่ใบและค่าสีใบเฉลี่ยของส้มพริมอင့် คลีโอพัตรา ทรอยเยอร์ และ
ส้มเขียวหวานที่เป็นโรคและต้นปกติ ภายหลังการปลูกเชื้อ 9 เดือน

	พื้นที่ใบ				ค่าสีใบ			
	พริมอင့်	คลีโอพัตรา	ทรอยเยอร์	เขียวหวาน	พริมอင့်	คลีโอพัตรา	ทรอยเยอร์	เขียวหวาน
เป็นโรค	17.28 a ¹	13.33 ^{ns}	9.24 ^{ns}	10.30 a	123.38 a	123.38 a	118.67 ^{ns}	116.90 ^{ns}
ต้นปกติ	18.74 b	13.51	8.72	11.76 b	124.70 b	121.04 b	119.58	116.62
LSD _{0.05}	1.03	1.23	1.14	0.60	1.60	1.93	2.30	1.57
CV(%)	12.87	19.20	26.50	16.17	1.05	3.31	4.05	4.03

¹ อักษรที่เหมือนกันตามคอลัมน์ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ เปรียบเทียบโดยวิธี least significant difference

^{ns} ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่น 95% ภายในคอลัมน์เดียวกัน

ใบของส้มเขียวหวานภายหลังการปลูกเชื้อ 6 เดือน ที่ตรวจพบเชื้อแบคทีเรียกรีนนิ่งแสดงอาการต่างเหลือง (ภาพที่ 5) และหลังจากปลูกเชื้อนาน 7½ และ 9 เดือน พบว่ามีต้นที่พบเชื้อแบคทีเรียแสดงอาการดังกล่าวเพิ่มขึ้น โดยไม่พบอาการดังกล่าวในต้นที่ไม่ทำการติดตา แต่ไม่พบอาการผิดปกติเกิดขึ้นในส้มพริมองท์ คลิโอพัตรา และทรอยเซอร์

ภาพที่ 5 อาการของส้มเขียวหวานที่พบเชื้อแบคทีเรียกรีนนิ่งภายหลังการปลูกเชื้อ 9 เดือน

ก-ค = อาการใบต่างเหลือง

ง = ใบของต้นที่ไม่ทำการปลูกเชื้อ

การทดลองที่ 2 การเจริญเติบโตของสั้มพันธุ์โซกุนที่ติดตามต้นต่อ 3 พันธุ์ในสภาพสวน

2.1 ขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อพันธุ์หงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา

การบันทึกขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อหงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา เมื่อต้นสั้มอายุได้ 13 เดือน และทำการวิเคราะห์ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) โดยพบว่าขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อสั้มพันธุ์หงษ์ เมื่ออายุได้ 13 เดือน มีขนาดเล็กที่สุด คือ 6.43 ตารางเซนติเมตร แตกต่างจากขนาดพื้นที่ใบของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อสั้มพันธุ์ฝรั่ง และคลีโอพัตรา ที่มีขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ย 14.47 และ 14.41 ตารางเซนติเมตร ตามลำดับ โดยที่ขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อฝรั่ง และคลีโอพัตรา นั้นไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ

เมื่อต้นสั้มอายุได้ 19 และ 25 เดือน พบว่าขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อหงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) โดยพบว่าขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อสั้มพันธุ์คลีโอพัตราเมื่ออายุได้ 19 และ 25 เดือน จะมีขนาดใหญ่ที่สุด คือ 19.22 และ 18.91 ตารางเซนติเมตร ตามลำดับ รองลงมาคือสั้มพันธุ์ฝรั่ง ที่มีขนาดพื้นที่ใบ 10.49 และ 10.30 ตารางเซนติเมตร ตามลำดับ และสั้มพันธุ์หงษ์ ที่มีขนาดพื้นที่ใบเฉลี่ยเล็กที่สุด คือ 6.82 และ 6.84 ตารางเซนติเมตร ตามลำดับ(ตารางที่ 6)

2.2 ความสูงของสั้มพันธุ์โซกุนที่ใช้ต้นต่อพันธุ์หงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา

จากการบันทึกความสูงของสั้มพันธุ์โซกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อหงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา เมื่อต้นสั้มอายุ 13 เดือน และวิเคราะห์ผลปรากฏว่าความสูงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) เมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี least significant difference พบว่าสั้มพันธุ์โซกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อพันธุ์หงษ์มีความสูงน้อยที่สุด คือ 164 เซนติเมตร ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากสั้มที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อพันธุ์คลีโอพัตราที่มีความสูง 180 เซนติเมตร แต่ในส่วน of ต้นสั้มที่ใช้ต้นต่อพันธุ์ฝรั่งที่มีความสูง 175 เซนติเมตร ไม่มีความแตกต่างกับสั้มที่ใช้ต้นต่อหงษ์ และคลีโอพัตรา และเมื่อสั้มอายุได้ 19 เดือน พบว่าสั้มที่ใช้ต้นต่อพันธุ์หงษ์จะมีความสูงน้อยที่สุดคือ 197 เซนติเมตร และมีความแตกต่างจากสั้มที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อฝรั่ง และคลีโอพัตรา ที่มีความสูง 253 และ 261 เซนติเมตร ตามลำดับ ซึ่งสั้มที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อทั้งสองพันธุ์ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติในช่วงอายุดังกล่าว

แต่เมื่อต้นส้มอายุได้ 25 เดือน พบว่าส้มโชกุนที่ปลูกโดยใช้ส้มต้นต่อทั้ง 3 พันธุ์มีความสูงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) โดยส้มที่ใช้ต้นต่อคลีโอพัตรามีความสูงมากที่สุด คือ 299 เซนติเมตร รองลงมาคือ ฟрімองท์ 297 เซนติเมตร และหงจี้ที่มีความสูงน้อยที่สุด 297 เซนติเมตร(ตารางที่ 6)

2.3 ขนาดทรงพุ่มของส้มโชกุนที่ใช้ส้มต้นต่อพันธุ์หงจี้ ฟрімองท์ และคลีโอพัตรา

ขนาดทรงพุ่มของส้มโชกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อหงจี้ ฟрімองท์ และคลีโอพัตรา เมื่อต้นส้มอายุได้ 13 เดือน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะมีขนาดทรงพุ่มเฉลี่ย 117-127 เซนติเมตร แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อต้นส้มอายุได้ 19 เดือน พบว่าส้มที่ใช้ต้นต่อพันธุ์หงจี้จะมีขนาดทรงพุ่มน้อยที่สุดคือ 157 เซนติเมตร และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) กับส้มที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อฟрімองท์ และคลีโอพัตรา ที่มีขนาดทรงพุ่ม 215 และ 223 เซนติเมตร ตามลำดับ ซึ่งส้มที่ปลูกโดยใช้ต้นต่อทั้งสองพันธุ์ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติในช่วงอายุดังกล่าว

เมื่อบันทึกผลที่ส้มอายุได้ 25 เดือน และวิเคราะห์ผลปรากฏว่าขนาดทรงพุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) โดยพบว่าส้มที่ใช้ต้นต่อคลีโอพัตรามีขนาดทรงพุ่มมากที่สุดคือ 275 เซนติเมตร รองลงมาคือ ฟрімองท์ 223 เซนติเมตร และหงจี้ที่มีขนาดทรงพุ่มน้อยที่สุด 212 เซนติเมตร ตามลำดับ(ตารางที่ 6 และ ภาพที่ 6)

หมายเหตุ : เนื่องจากการตัดแต่งกิ่งส้มเมื่อต้นส้มอายุได้ 25 เดือน ทำให้ความสูงและขนาดทรงพุ่มของต้นส้ม โชกุนที่ปลูกบนต้นต่อส้มหงจี้ คลีโอพัตรา และฟрімองท์ มิได้เพิ่มขึ้นจากเดือนก่อนหน้านี้นเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามขนาดของต้นส้มยังคงมีความแตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ภาพที่ 6 ลักษณะทรงพุ่มของส้มโชกุนที่ใช้ต้นต่อส้มหงจี้(ก) ฟрімองท์(ข) และคลีโอพัตรา(ค)

2.4 ขนาดลำต้นที่สูงจากรอยต่อ 5 เซนติเมตร ของส้อมโซกุนบนต้นตอพันธุ์หงษ์ ฝรั่ง และ คลีโอพัตรา

เมื่อต้นส้มอายุได้ 13 เดือน ขนาดลำต้นของส้อมโซกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นตอหงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยจะมีขนาดลำต้นเฉลี่ย 29.56-31.40 มิลลิเมตร แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อต้นส้มอายุได้ 19 และ 25 เดือน พบว่าขนาดลำต้นของส้อมโซกุนที่ใช้ต้นตอพันธุ์ดังกล่าว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) ต้นตอพันธุ์คลีโอพัตรา มีขนาดลำต้นส่วนบนที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาคือ ฝรั่ง และหงษ์ซึ่งมีขนาดลำต้นน้อยที่สุด(ตารางที่ 6)

2.5 ขนาดลำต้นที่ต่ำจากรอยต่อ 5 เซนติเมตร ของส้มต้นตอพันธุ์หงษ์ ฝรั่ง และ คลีโอพัตรา

ขนาดลำต้นของส้มต้นตอหงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา เมื่อต้นส้มอายุได้ 13 เดือน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยจะมีขนาดลำต้นเฉลี่ย 30.23-32.84 มิลลิเมตร แต่เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดลำต้นเมื่อต้นส้มอายุได้ 19 เดือน พบว่าขนาดลำต้นของส้มต้นตอพันธุ์หงษ์ ฝรั่ง และคลีโอพัตรา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p=0.05$) โดยพบว่าขนาดลำต้นส่วนล่างของส้อมโซกุนที่ใช้ส้มคลีโอพัตราและฝรั่งเป็นต้นตอมีขนาด 54.06 และ 56.21 มิลลิเมตร ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากขนาดลำต้นของต้นที่ใช้ต้นตอพันธุ์หงษ์ที่มีขนาดเล็กกว่าคือ 39.41 มิลลิเมตร

เมื่อต้นส้มอายุได้ 25 เดือน พบว่าขนาดลำต้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) โดยส้มที่ใช้ต้นตอพันธุ์ฝรั่งมีขนาดลำต้นส่วนบนที่ใหญ่ที่สุด รองลงมาคือ ฝรั่ง และหงษ์มีขนาดลำต้นน้อยที่สุด (ตารางที่ 6)

2.6 สัดส่วนระหว่างยอดพันธุ์ส้มโชกุนและต้นตอพันธุ์หงษ์ ฝรั่งมอญ และคลีโอพัตรา เมื่อต้นส้มมีอายุหลังการย้ายปลูก 13, 19 และ 25 เดือน

สัดส่วนระหว่าง scion และ stock ของส้มโชกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นตอหงษ์ ฝรั่งมอญ และคลีโอพัตรา เมื่อต้นส้มอายุได้ 13, 19 และ 25 เดือน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีสัดส่วนระหว่าง scion และ stock เฉลี่ย 0.92-1.05(ตารางที่ 6, ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ลักษณะลำต้นของส้มโชกุนที่ใช้ต้นตอหงษ์(ก) ฝรั่งมอญ(ข) และคลีโอพัตรา(ค)

2.7 จำนวนการติดผล

จากการบันทึกจำนวนผลเมื่อต้นส้มอายุได้ 19 เดือน พบว่าจำนวนการติดผลของส้มโชกุนที่ใช้ต้นตอส้มพันธุ์หงษ์ ฝรั่งมอญ และคลีโอพัตรา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.05$) ซึ่งพบว่าต้นส้มโชกุนที่ปลูกโดยใช้ต้นตอหงษ์มีการติดผลมากที่สุด คือเฉลี่ย 377.50 ผล/ต้น มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากต้นส้มที่ปลูกโดยใช้ต้นตอฝรั่งมอญ และคลีโอพัตราที่มีการติดผล 277.50 และ 273.00 ผล/ต้น(ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ขนาดพื้นที่ใบ ความสูง ขนาดทรงพุ่ม ขนาดลำต้น สัดส่วนระหว่างขนาดยอดพันธุ์และต้นตอ และจำนวนการติดผลของส้มโชกุนที่ใช้ส้มต้นตอพันธุ์หงจี ปริมองท์ และคลีโอพัตราเมื่อต้นส้มมีอายุหลังย้ายปลูก 13, 19 และ 25 เดือน ปลูกในสวนเกษตรกรที่ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

ชนิดต้นตอ	13 เดือน						19 เดือน						25 เดือน						
	พื้นที่ใบ เฉลี่ย (ซม ²)	ความสูง เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาด ทรงพุ่ม เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาดของ ลำต้น ส่วนบน เฉลี่ย (มม.)	ขนาดลำ ต้น ส่วนล่าง เฉลี่ย (มม.)	สัดส่วน ระหว่าง scion และ stock	พื้นที่ใบ เฉลี่ย (ซม ²)	ความสูง เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาด ทรงพุ่ม เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาด ของลำ ต้น ส่วนบน เฉลี่ย (มม.)	ขนาดลำ ต้น ส่วนล่าง เฉลี่ย (มม.)	สัดส่วน ระหว่าง scion และ stock	จำนวนการ ติดผลเฉลี่ย (ผล/ต้น)	พื้นที่ใบ เฉลี่ย (ซม ²)	ความสูง เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาด ทรงพุ่ม เฉลี่ย (ซม ²)	ขนาดของ ลำต้น ส่วนบน เฉลี่ย (มม.)	ขนาดลำ ต้น ส่วนล่าง เฉลี่ย (มม.)	สัดส่วน ระหว่าง scion และ stock
หงจี ¹	6.43 a [*]	164 a	127 a	29.56 a	30.23 a	0.97 ^{ns}	6.82 a	197 a	157 a	41.26 a	39.41 a	1.05 ^{ns}	377.50 a	6.97 a	202 a	179 a	48.15 a	49.27 a	0.97 a
ปริมองท์	14.47 b	175 ab	123 a	32.33 a	32.18 a	0.98	10.49 b	253 b	215 b	51.60 b	54.06 b	0.99	277.50 b	10.75 b	278 b	207 b	57.43 b	60.03 b	0.96 b
คลีโอพัตรา	14.41 b	180 b	117 a	31.40 a	32.84 a	0.95	18.22 c	261 b	223 b	56.60 c	56.21 b	1.00	273.00 b	18.51 c	299 c	275 c	66.20 c	68.99 c	0.96 b
LSD _{0.05}	0.98	10.08	11.56	3.03	2.61	0.08	0.78	22.47	18.20	3.98	3.72	0.06	19.34	0.97	14.20	13.74	3.86	4.07	0.05
CV(%)	13.10	9.18	14.86	15.57	13.00	12.67	10.32	14.96	14.44	12.63	11.79	9.24	9.87	12.58	8.69	9.83	10.65	10.81	7.67

¹ อักษรที่เหมือนกันตามคอลัมน์ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ เปรียบเทียบโดยวิธี least significant difference(LSD)

^{*} ค่าเฉลี่ยจาก 20 ซ้ำ

^{ns} ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ความเชื่อมั่น 95% ภายในคอลัมน์เดียวกัน